

In the article the problem of forming of goal-setting is examined for junior schoolchildren with intellectual insufficiency. An analysis is carried out worked out by authors and the applied in practice methodical complex of forming experiment with the use of computer technologies. The most typical features of process of goal-setting, educational activity of junior schoolchildren are analyses with intellectual insufficiency, and also potential possibilities of development of the marked process at this category of children. The substantive provisions of forming experiment that consisted in determination of psychological-pedagogical terms and development of methodology of forming of goal-setting for junior schoolchildren with intellectual insufficiency in the process of the specially organized computer-assisted correction employments and to verification of their efficiency are described. In the article theoretical and organizationally-methodical bases of methodology of forming of goal-setting are certain for junior schoolchildren with intellectual insufficiency by facilities of computer technologies. Features and terms of forming of goal-setting are certain with the use of computer technologies, advantages of the use of computer-assisted exercises are marked, the features of forming of soil of goal-setting are certain - motivational-volitional sphere of personality. A dynamics and features of forming of goal-setting are analyses for junior schoolchildren with intellectual insufficiency in the process of the specially organized computer-assisted correction employments, and without the specially organized studies.

Keywords: forming of goal-setting, intellectual insufficiency, computer technologies.

Стаття надійшла до редакції 24.10.2013 р.

Статтю прийнято до друку 25.10.2013 р.

Рецензент: д.психол.н., проф. Бистрова Ю.О.

УДК 376.352:061.239(477)(09)

ВНЕСОК АСОЦІАЦІЇ ТИФЛОПЕДАГОГІВ УКРАЇНИ В РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОСВІТИ, РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСІБ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Федоренко С.В.

доктор педагогічних наук, доцент

Традиційно в Україні сфера надання освітніх, реабілітаційних та соціальних послуг належить державі. Але необхідно зазначити, що останні два десятиліття помітною в цих напрямках стала діяльність недержавних громадських організацій. Це пов'язано зі складним періодом політичних і соціальних трансформацій, економічної нестабільності, які переживає Україна, що позначились на розвитку нових форм участі громади у розв'язанні проблем людей-інвалідів. За складних економічних та політичних умов українська держава часто не має можливості вирішити значної кількості проблем, пов'язаних з життєдіяльністю інвалідів. Тому зростає роль громадських організацій, асоціацій та груп громадян, зокрема тих, що об'єднують у своєму складі представників відповідної професії, які можуть вирішити значну кількість складних питань освіти, реабілітації та соціалізації інвалідів навіть у державному масштабі.

Стосовно інвалідів по зору, то такою стала Всеукраїнська громадська організація «Асоціація тифлопедагогів України» (ВГО «АТПУ»).

Що ж стало причиною її виникнення? У зв'язку з досягненнями офтальмології в діагностиці порушень зору у дітей, починаючи з раннього віку, та розробкою нових методик лікування раніше невиліковних очних захворювань у кінці ХХ – на початку ХХІ ст. сфера діяльності тифлопедагогіки значно розширилась. Спираючись на ці досягнення, тифлопедагогіка вийшла за традиційні межі завдань спеціальної дошкільної та шкільної освіти сліпих і слабозорих, підготовки кадрів тифлопедагогів, наукових розробок тощо. У тифлопедагогіці виникли нові напрями надання спеціальних послуг особам з порушеннями зору різних вікових категорій, таких як абілітація сліпих і дітей зі зниженим зором раннього віку, інтегроване та інклюзивне навчання сліпих і слабозорих дітей у масових школах, психолого-педагогічний супровід дорослих інвалідів по зору, здійснення реабілітації осіб, які втратили зір у дорослому віці тощо. Виникли нові напрями підготовки спеціалістів у галузі надання послуг особам з порушеннями зору, зокрема підготовка соціальних реабілітологів та спеціальних психологів для роботи з особами, які мають порушення зору, тифлопедагогів за спорідненими спеціалізаціями (наприклад, тифлопедагогіка і логопедія) тощо.

Усі ці напрями важко було реалізувати без єдиного центру координації зусиль усіх тифлопедагогів, без можливості обміну досвідом як у межах України, так і за кордоном. На початку ХХІ століття педагогічний, корекційний та реабілітаційний процеси здійснювали понад 2500 педагогів, частина з яких не мала відповідної кваліфікації.

Кожен регіон України мав визначену Міністерством освіти і науки кількість спеціальних закладів, але територіально вони були розташовані досить віддалено один від одного, що не давало їм можливості тісної співпраці над вирішенням актуальних питань освіти осіб з порушеннями зору.

Обмін досвідом тифлопедагогів, підвищення їхньої кваліфікації в Україні здійснювались, на жаль, епізодично з власної ініціативи фахівців та ентузіастів цієї справи. Проте кожен з видів такої роботи охоплював

лише незначну кількість спеціалістів. У зв'язку з цим виникло завдання удосконалення системи взаємодії тифлопедагогів усієї України та їх об'єднання з метою покращення освіти, реабілітації та соціалізації осіб, які мають порушення зору.

Зважаючи на зазначене вище, за ініціативи та під керівництвом кафедри тифлопедагогіки Інституту корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова 4–5 травня 2006 року в м. Харкові відбувся I Всеукраїнський з'їзд тифлопедагогів «Тифлопедагогіка України: витоки, сьогодення, перспективи розвитку».

Програма з'їзду визначила наступні напрями для обговорення: навчально-методичне забезпечення освітньо-виховного та реабілітаційного процесів; проблеми організації навчально-виховного процесу в спеціальних дошкільних закладах; удосконалення системи навчально-виховної діяльності спеціальних шкіл-інтернатів; досвід організації інтегрованого та інклюзивного навчання осіб з порушеннями зору; розвиток діяльності реабілітаційних центрів для осіб з порушеннями зору; освіта та реабілітація інвалідів по зору в системі УТОС; підготовка фахівців до роботи в спеціальних навчально-виховних та реабілітаційних закладах. Професійна компетенція тифлопедагога.

На заключному пленарному засіданні з'їзд прийняв Резолюцію та виніс ухвалу об'єднатися у Всеукраїнську громадську організацію «Асоціація тифлопедагогів України». Отже, починаючи з 2006 року, АТПУ активно розпочала свою діяльність.

Діяльність Асоціації тифлопедагогів України, як одного з видів професійних об'єднань, має на меті не лише задоволення і захист законних професійних, соціальних, економічних, творчих та інших спільних інтересів її членів, а й удосконалення системи освіти, реабілітації та соціалізації осіб з порушеннями зору.

Саме ці завдання вирішуються у різних організаційних формах діяльності Асоціації. Це - наради, конференції, семінари, круглі столи, робота науково-методичної та ревізійної комісії, заснування та видання науково-практичного журналу «Теорія і практика тифлопедагогіки. Інформаційний бюлетень» і наукового фахового збірника статей «Соціально-психологічні проблеми тифлопедагогіки».

Асоціацією з метою розв'язання завдань, поставлених на I-му Всеукраїнському з'їзді тифлопедагогів, були проведені наступні заходи: Круглий стіл «Конвенція ООН про права інвалідів», присвячений Дню захисту прав людини; наради керівників місцевих осередків; Всеукраїнська з міжнародною участю науково-практична конференція «Теорія і практика тифлопедагогіки: взаємозв'язки та взаємозбагачення», присвячена 10-річчю кафедри тифлопедагогіки Інституту корекційної педагогіки та психології НПУ імені М.П.Драгоманова; Всеукраїнський науково-практичний семінар «Психолого-медико-педагогічні засади організації комплексного реабілітаційного процесу в спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для дітей з порушеннями зору»; Всеукраїнський науково-практичний семінар «Науково-методичні засади розробки програмного забезпечення для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів»; Другий з'їзд тифлопедагогів України «Удосконалення професійної майстерності тифлопедагогів у процесі здійснення комплексної реабілітації дітей з порушеннями зору»; науково-практична конференція «Система підготовки дітей зі зниженим зором до інтеграції в широке соціальне середовище (з досвіду роботи Терехівської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей зі зниженим зором з гімназійними класами)»; Міжнародна науково-практична конференція «Сучасний світ і незрячі: розвиток особистості в контексті тифлології»; Всеукраїнський науково-практичний семінар «Підвищення ефективності навчально-реабілітаційного процесу сліпих дітей в умовах діяльності школи-лабораторії»; семінар-практикум «Особливості навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку з вадами зору (за Базовою програмою «Я у світі»)»; Міжнародна науково-практична конференція «Сучасний світ і незрячі: людина з інвалідністю у правовій державі»; проблемний семінар-практикум «Спеціальна дошкільна освіта дітей з порушеннями зору»; VI Міжнародну конференцію ICEVI країн Східної Європи «Повна інклюзія у суспільство: все починається з раннього втручання» та ін.

Важливою для зв'язку теорії з практикою стала нарада керівників осередків ВГО «АТПУ» проведена 20 лютого 2008 року, яка ставила за мету координації дій та визначення напрямків діяльності Асоціації в 2008 році.

Резолюцією наради було визначено такі пріоритетні напрями роботи осередків: підвищення ефективності співпраці науки і практики тифлопедагогіки; активізація креативності тифлопедагогів, винайдення ідей та новітніх технологій щодо психолого-педагогічного впливу на розвиток осіб з порушеннями зору; обмін досвідом роботи спеціальних закладів освіти та проведення майстер-класів провідних тифлопедагогів; здійснення заходів щодо підвищення кваліфікації тифлопедагогів у спеціальних навчально-виховних закладах для дітей з вадами зору [4].

Науково-практична конференція «Теорія і практика тифлопедагогіки: взаємозв'язки та взаємозбагачення» була присвячена 10-річчю кафедри тифлопедагогіки НПУ імені М.П.Драгоманова і була ініційована кафедрою тифлопедагогіки та ВГО «АТПУ». У резолюції конференції були визначені основні напрями взаємодії науковців та практиків на найближчі роки [5].

Сприяння у підготовці кадрів для державних, громадських та інших організацій, які працюють у

зазначеній сфері, стало ще одним показником ефективної діяльності АТПУ. Необхідно відмітити, що зростання чисельності студентів заочної форми навчання, які отримують другу вищу тифлопедагогічну освіту, в три-чотири рази можна вважати спільним результатом активної діяльності керівників навчально-виховних та реабілітаційних закладів для дітей з порушеннями зору, кафедри тифлопедагогіки НПУ імені М.П.Драгоманова та ВГО «АТПУ».

Важливу роль у цьому процесі зіграв II з'їзд тифлопедагогів України «Удосконалення професійної майстерності тифлопедагогів у процесі здійснення комплексної реабілітації дітей з порушеннями зору», що відбувся в м. Києві 25 вересня 2009 р. на базі Інституту корекційної педагогіки та психології і був присвячений 175-річчю НПУ імені М.П.Драгоманова.

У проголошених доповідях висвітлювалися питання соціально-політичного та правового забезпечення діяльності освітньо-виховних та реабілітаційних закладів для осіб з порушеннями зору, матеріали наукових досліджень та методичної роботи в школах-інтернатах. З'їзд визначив низку основних невідкладних проблем тифлопедагогіки та звернувся до Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України з проханням всебічно сприяти: підготовці кваліфікованих кадрів-тифлопедагогів; розвитку мережі регіональних центрів ранньої допомоги із залученням до них дітей з комбінованими порушеннями; розвитку мережі навчально-реабілітаційних закладів професійної підготовки для осіб з порушеннями зору тощо.

Були визначені нижче наведені актуальні напрямки взаємодії науковців та практиків на найближчі роки: удосконалення змісту освіти для дітей з порушеннями зору дошкільного та шкільного віку; розробка навчально-методичного забезпечення всіх ланок спеціальної освіти; удосконалення змісту, методів трудового навчання та профорієнтації дітей з порушеннями зору відповідно до їхніх зорових можливостей та потреб ринку праці; дослідження форм та методів надання дітям з вадами зору та їх батькам ранньої кваліфікованої допомоги, організації індивідуального особистісно-зорієнтованого та інклюзивного навчання, психолого-педагогічного супроводу осіб з порушеннями зору на різних вікових етапах, у тому числі осліплених у дорослому віці; активізація розробок науково-методичних посібників з тифлопедагогіки та спеціальних методик для студентів та практичних працівників різних типів закладів для дітей з порушеннями зору [6].

28.05.2013 – 30.05.2013 р. на базі Вигодського навчального корекційно-реабілітаційного центру Івано-Франківської області відбувся III Конгрес тифлопедагогів України «Шляхи реалізації права інвалідів по зору на якісну освіту в Україні». Його делегати констатували, що пріоритетним завданням в освітній політиці залишається отримання інвалідами по зору якісної освіти; необхідність підвищення соціального статусу та професіоналізму працівників усіх ланок освітньої системи; поліпшення матеріально-технічного забезпечення навчально-виховного та реабілітаційного процесів інвалідів по зору; необхідність адаптації сучасного світового досвіду корекційно-реабілітаційної роботи зі сліпими та слабозорими особами усіх вікових груп до соціально-економічних умов України та ін.

Асоціація тісно співпрацює з Міністерством освіти і науки України, яке підтримує усі її ініціативи, допомагає в реалізації планів. В свою чергу «Асоціація тифлопедагогів України» активно включається у вирішення завдань, поставлених Міністерством. Так, ідучи назустріч вирішенню проблеми програмного забезпечення спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з порушеннями зору (II-III ступеня), у листопаді 2009 року був проведений Всеукраїнський науково-практичний семінар «Науково-методичні засади розробки програмного забезпечення для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів», на якому була створена робоча група по написанню навчальних програм з усіх шкільних дисциплін, що й було виконано членами Асоціації у співпраці з науковцями. У 2013 році Міністерством освіти і науки України було поставлено термінове завдання адаптації шкільних підручників до друку шрифтом Брайля. Активну участь у цій роботі прийняли члени АТПУ.

Великого значення в справі підвищення ефективності діяльності навчально-виховних та реабілітаційних закладів для осіб з порушеннями зору має забезпечення їх сучасного інформаційного простору. Тому у 2012 році було створено сайт ВГО «Асоціація тифлопедагогів України», на якому розміщуються науково-методичні, інформаційні та інші матеріали, що дозволяють бути в курсі справ діяльності Асоціації всіх її членів, підвищувати їм свій рівень професійної компетенції в галузі освіти, реабілітації та соціалізації осіб з порушеннями зору.

У червні 2010 року в м. Тербовля Тернопільської обл. відбулася звітно-виборча Конференція Всеукраїнської громадської організації «Асоціація тифлопедагогів України». Важливим стало прийняття рішення про виокремлення дошкільного напрямку роботи АТПУ з метою підвищення компетентності педагогів спеціальних дошкільних закладів для дітей з порушеннями зору.

Виконуючи ухвали II з'їзду Асоціації тифлопедагогів, спільними зусиллями Волинського осередку, Національної Асамблеї інвалідів України, Волинської обласної організації УТОС, кафедри тифлопедагогіки та інших державних і недержавних організацій, 14-16 жовтня 2010 року була проведена Міжнародна науково-практична конференція «Сучасний світ і незрячі: розвиток особистості в контексті тифлології». Виголошені наукові доповіді можна згрупувати в такі напрями: доступність, взаємодія та вплив світської і релігійної духовності на розвиток людини з інвалідності; психолого-педагогічні проблеми тифлології у сфері становлення особистості;

соціальна реабілітація людей з інвалідністю; розвиток особистості в умовах сучасного інформаційного простору.

На конференції було визначено коло проблем, що знайшли своє відображення у її рішенні. Особливо слід відмітити визнання учасниками інклюзивної освіти дітей з порушеннями зору як найвищого рівня соціалізації [3].

Через рік з ініціативи Асоціації та за підтримки Національної Асамблеї інвалідів України, Волинської обласної організації УТОС в м. Луцьку відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Сучасний світ і незрячі: людина з інвалідністю у правовій державі». На конференції були розглянуті наступні питання: проблеми забезпечення захисту прав людей з інвалідністю відповідно до Конвенції ООН; просвітницько-виховна робота як психолого-педагогічна проблема тифлології; інноваційні технології в соціальній та професійній реабілітації людей з інвалідністю; вплив сучасного інформаційного простору на розвиток особистості з особливими освітніми потребами.

Конференцією було окреслено коло проблем щодо захисту прав людей інвалідів по зору, основні з яких:

- недостатня забезпеченість освітніх закладів для дітей з порушеннями зору підручниками, зошитами, тифлотехнікою, методичною літературою;
- відсутність належних умов для участі у зовнішньому незалежному оцінюванні знань незрячих абітурієнтів нарівні зі зрячими;
- недосконалість законодавчої бази з питань трансплантації рогівки ока;
- низькі перспективи працевлаштування незрячих.

Для вирішення зазначених проблем учасники конференції звернулися за допомогою до відповідних державних закладів [3].

З метою передачі досвіду роботи зі сліпими дітьми з ініціативи ВГО «АТПУ» в Харківському загальноосвітньому навчально-виховному комплексі для дітей з вадами зору імені В.Г.Короленка Харківської обласної ради відбувся Всеукраїнський науково-практичний семінар «Підвищення ефективності навчально-реабілітаційного процесу сліпих дітей в умовах діяльності школи-лабораторії». Директор Харківського загальноосвітнього навчально-виховного комплексу для дітей з вадами зору імені В.Г.Короленка О.М.Білоусов у своєму виступі розкрив організаційно-методичні засади навчання, реабілітації та соціалізації дітей з порушеннями зору у зазначеному навчальному закладі. Представники кафедри тифлопедагогіки поділилися з учасниками семінару досвідом плідної співпраці з педагогічним колективом та учнями зазначеного навчально-виховного комплексу.

Програма семінару дозволила учасникам детально ознайомитися з єдиною в країні школою-лабораторією кафедри, окреслити досягнення, перспективи й побудувати плани спільної діяльності на майбутнє [2].

Представники дошкільного напрямку АТПУ ініціювали проведення семінару-практикуму «Особливості навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку з вадами зору (за Базовою програмою «Я у світі»)» для вихователів спеціальних дошкільних закладів. У проголошених на семінарі-практикумі доповідях висвітлювалися організаційно-методичні питання впровадження оновленого змісту дошкільної освіти в спеціальних дошкільних закладах. Важливим стало обговорення проекту методичних рекомендацій з тематичного планування навчально-виховної роботи у спеціальних дошкільних закладах для дітей з порушеннями зору [1].

З метою пошуку підходів та шляхів вирішення проблем спеціальної дошкільної педагогіки Асоціацією тифлопедагогів України спільно з кафедрою тифлопедагогіки НПУ ім. М.П. Драгоманова та лабораторією тифлопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України було організовано та проведено проблемний семінар-практикум «Спеціальна дошкільна освіта дітей з порушеннями зору». На семінарі обговорювалися питання програмного забезпечення змісту спеціальної дошкільної освіти дітей, її корекційної спрямованості, особистісно-діяльнісного підходу до розвитку дошкільників з порушеннями зору, окремі питання організації та планування корекційної роботи тифлопедагога. Були також обговорені проекти порядку організації роботи тифлопедагога дошкільного закладу, переліку та зразків оформлення ділової документації тифлопедагога, корекційних програм розвитку дитини за основними напрямками корекційно-відновлювальної роботи.

Наразі діяльність ВГО «АТПУ» продовжується за визначеними напрямками.

Таким чином, аналіз діяльності ВГО «Асоціація тифлопедагогів України» показав, що вона стала першою в історії України організацією, яка об'єднала зусилля всіх, хто має змогу і хто повинен відповідно до вимог своєї професії надавати допомогу незрячим особам різного віку. За 2006-2013 роки члени АТПУ видали десятки наукових публікацій та методичних розробок, розробили навчальні програми для спеціальних освітніх закладів для осіб з порушеннями зору тощо. Асоціація провела ряд заходів, присвячених вирішенню проблем, пов'язаних з життям та діяльністю осіб з порушеннями зору, налагодила зв'язки з організаціями, причетними до розв'язання цих проблем.

Основним методом роботи цієї організації є перш за все напрямком ініціативи «знизу» в соціально корисне

русло. Цим створюється унікальна можливість плавного, безболісного об'єднання загальних державних інтересів і інвалідів по зору через форму інтересу певних суспільних груп у рамках гармонійного, неконфліктного громадянського суспільства.

Отже, все зазначене вище дає можливість стверджувати, що ВГО «АТПУ» стала на початку XXI століття тією організацією, яка впливає на діяльність державних органів та поряд з ними сприяє професійному розвитку тифлопедагогів, їх соціальному захисту; представництву інтересів осіб з порушеннями зору; підвищенню якості корекційно-педагогічних, психологічних та соціальних послуг закладів, установ та організацій для осіб з порушеннями зору.

Література

1. **Рожко Н.М.** Пріоритетні напрямки розвитку спеціальної дошкільної освіти / Теорія і практика тифлопедагогіки. Інформаційний бюлетень Всеукраїнської громадської організації «Асоціація тифлопедагогів України»: наук.-практ. журнал. – К., 2011. – № 5. – С. 5-7. 2. **Серпутько Г.П.** Науково-практичний семінар на Харківщині / Теорія і практика тифлопедагогіки. Інформаційний бюлетень Всеукраїнської громадської організації «Асоціація тифлопедагогів України»: наук.-практ. журнал. – К., 2010. – № 4. – С. 56-58. 3. **Симончук Ю.П., Войтюк Ю.О.** Сучасний світ і незрячі / Теорія і практика тифлопедагогіки. Інформаційний бюлетень Всеукраїнської громадської організації «Асоціація тифлопедагогів України»: наук.-практ. журнал. – К., 2010. – № 4. – С. 54-55. 4. **Симончук Ю.П.** V Міжнародна науково-практична конференція «Сучасний світ і незрячі: людина з інвалідністю у правовій державі» / Теорія і практика тифлопедагогіки. Інформаційний бюлетень Всеукраїнської громадської організації «Асоціація тифлопедагогів України»: наук.-практ. журнал. – К., 2012. – № 6. – С. 53-57. 5. **Синьова Є.П.** Всеукраїнська з міжнародною участю конференція «Теорія і практика тифлопедагогіки: взаємозв'язки та взаємозбагачення» / Теорія і практика тифлопедагогіки. Інформаційний бюлетень Всеукраїнської громадської організації «Асоціація тифлопедагогів України»: наук.-практ. журнал. – К., 2008. – № 2. – С. 45. 6. **Синьова Є.П.** З життя Асоціації тифлопедагогів України / Теорія і практика тифлопедагогіки. Інформаційний бюлетень Всеукраїнської громадської організації «Асоціація тифлопедагогів України»: наук.-практ. журнал. – К., 2009. – № 3. – С. 9.

References

1. **Rozhko N.M.** Prioritetni napryamki rozvitku spetsialnoyi doshkilnoyi osviti / Teoriya i praktika tiflopedagogiki. Informatsiynyi byuleten Vseukrayinskoyi gromadskoyi organizatsiyi «Asotsiatsiya tiflopedagogiv Ukrayini»: nauk.-prakt. zhurnal. – K., 2011. – # 5. – P. 5-7. 2. **Serputko G.P.** Naukovo-praktichnyi seminar na Harkivschini / Teoriya i praktika tiflopedagogiki. Informatsiynyi byuleten Vseukrayinskoyi gromadskoyi organizatsiyi «Asotsiatsiya tiflopedagogiv Ukrayini»: nauk.-prakt. zhurnal. – K., 2010. – # 4. – P. 56-58. 3. **Simonchuk Yu.P., Voytyuk Yu.O.** Suchasnyy svit i nezryachi / Teoriya i praktika tiflopedagogiki. Informatsiynyi byuleten Vseukrayinskoyi gromadskoyi organizatsiyi «Asotsiatsiya tiflopedagogiv Ukrayini»: nauk.-prakt. zhurnal. – K., 2010. – # 4. – P. 54-55. 4. **Simonchuk Yu.P.** V Mizhnarodna naukovo-praktichna konferentsiya «Suchasnyy svit i nezryachi: lyudina z invalidnistyu u pravoviy derzhavi» / Teoriya i praktika tiflopedagogiki. Informatsiynyi byuleten Vseukrayinskoyi gromadskoyi organizatsiyi «Asotsiatsiya tiflopedagogiv Ukrayini»: nauk.-prakt. zhurnal. – K., 2012. – # 6. – P. 53-57. 5. **Sinova E.P.** Vseukrayinska z mizhnarodnoyu uchastyu konferentsiya «Teoriya i praktika tiflopedagogiki: vzaemozv'yazki ta vzaemozbagachennya» / Teoriya i praktika tiflopedagogiki. Informatsiynyi byuleten Vseukrayinskoyi gromadskoyi organizatsiyi «Asotsiatsiya tiflopedagogiv Ukrayini»: nauk.-prakt. zhurnal. – K., 2008. – # 2. – P. 45. 6. **Sinova E.P.** Z zhittya Asotsiatsiyi tiflopedagogiv Ukrayini / Teoriya i praktika tiflopedagogiki. Informatsiynyi byuleten Vseukrayinskoyi gromadskoyi organizatsiyi «Asotsiatsiya tiflopedagogiv Ukrayini»: nauk.-prakt. zhurnal. – K., 2009. – # 3. – P. 9.

Федоренко С.В. Внесок асоціації тифлопедагогів України в розвиток системи освіти, реабілітації та соціалізації осіб з порушеннями зору

У статті проаналізовано діяльність і внесок членів Асоціації тифлопедагогів України у розвиток вітчизняної системи спеціальної освіти, реабілітації та соціалізації осіб різного віку з порушеннями зору. Зокрема, аналізуються причини виникнення Всеукраїнського громадського об'єднання «Асоціація тифлопедагогів України», розкриті напрями його діяльності, одним з котрих є взаємозв'язок науки та практики. Зазначено, що це недержавне об'єднання, членами якого є представники усіх регіонів України, на сучасному етапі розвитку країни сприяє удосконаленню вітчизняної системи спеціальної освіти та реабілітації, підтримує процеси соціалізації інвалідів по зору, проголошує захист прав інвалідів. Проаналізовано співпрацю Асоціації з Міністерством освіти і науки України, а також з іншими державними та недержавними організаціями, котрі беруть участь в забезпеченні життєдіяльності осіб з порушеннями зору. Здійснено аналіз заходів (семінари, круглі столи, конференції, конгреси, з'їзди), що відбулися за участі та за ініціативи членів АТПУ. Показано внесок з'їздів та конгресів тифлопедагогів України як у вітчизняну, так і в світову тифлопедагогіку.

Ключові слова: Асоціація тифлопедагогів України, кафедра тифлопедагогіки, особи з порушеннями зору, спеціальна система освіти, реабілітація, соціалізація.

Федоренко С.В. Вклад ассоциации тифлопедагогов Украины в развитие системы образования, реабилитации и социализации лиц с нарушениями зрения

В статье проанализированы деятельность и вклад членов Ассоциации тифлопедагогов Украины в развитие отечественной системы специального образования, реабилитации и социализации лиц разного возраста с нарушениями зрения. В частности, анализируются причины возникновения Всеукраинского общественного объединения «Ассоциация тифлопедагогов Украины», раскрыты направления его деятельности, одним из которых является взаимосвязь науки и практики. Отмечено, что это неправительственная организация, членами которой являются представители всех регионов

України, на сучасному етапі розвитку країни сприяє удосконаленню національної системи спеціального освіти і реабілітації, підтримує процеси соціалізації інвалідів по зору, провозглашає захист прав інвалідів. Проаналізовані співпраця Асоціації з Міністерством освіти і науки України, а також з іншими державними і недержавними організаціями, які беруть участь в організації життя осіб з порушеннями зору. Здійснено аналіз заходів (семинари, круглі столи, конференції, конгреси, з'їзди), проведених при участі і за ініціативи членів АТПУ. Показано внесок з'їздів і конгресів тифлопедагогів України як в національну, так і в світову тифлопедагогіку.

Ключеві слова: Асоціація тифлопедагогів України, кафедра тифлопедагогіки, особи з порушеннями зору, спеціальна система освіти, реабілітація, соціалізація.

Fedorenko S.V. Contribution Association of typhlopedagogues Ukraine in the system of education, rehabilitation and socialization of people with visual impairments

The article analyzes the activities and contributions of members of the Association of Ukrainian typhlopedagogues the development of national systems of special education, rehabilitation and socialization of individuals of all ages with vision impairments.

In particular, analyzes the causes of the All-Ukrainian public organization "Association of Ukrainian typhlopedagogues" opened its activities, one of which is the relationship of science and practice. Indicated that a non-governmental association, whose members include representatives from all regions of Ukraine, at the present stage of development contributes to the improvement of the national system of special education and rehabilitation, socialization processes supporting visually impaired people, declares the protection of persons with disabilities. Analyzed the cooperation of the Ministry of Education and Science of Ukraine, as well as other government and non-governmental organizations that are involved in the provision of life of people with visual impairments. The analysis of events (seminars, round tables, conferences, congresses), held with the participation and initiative by members ATPU. Showing contribution conventions and congresses of typhlopedagogues Ukraine in domestic and global pedagogical of blind.

Keywords: Association of typhlopedagogues of Ukraine, Department typhlopedagogy, visually impaired people, special education system, rehabilitation, socialization.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2013 р.

Статтю прийнято до друку 25.10.2013 р.

УДК: 376-056.262:159.954

СТАН РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ СЛОВЕСНОЇ УЯВИ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Федорова О.М.

Зміни у сучасній системі освіти України, її гуманізація та активний процес інтеграції дітей з порушеннями психофізичного розвитку в інклюзивне освітнє середовище ставлять нові вимоги до психолого-педагогічного супроводу особливих дітей. Перспективи їх навчання у загальноосвітніх середніх школах вимагають формування у них необхідних компенсаторних і навчальних умінь та навичок ще на етапі дошкільної освіти, що мають гарантувати успішне здобуття освіти на рівні зі здоровими однолітками. При цьому провідна компенсаторна роль у процесі цілеспрямованого навчання і виховання усіх категорій дітей з порушеннями психофізичного розвитку належить збереженим аналізаторам (Л.С. Виготський, М.І. Земцова, О.Г. Литвак, Л.І. Солнцева, В.О. Феоктистова).

Дослідження в галузі спеціальної і загальної психології доводять, що саме уява відіграє важливу компенсаторну роль у психічному розвитку дітей з порушеннями зору (Л.С. Виготський, О.Г. Литвак). Її образи дозволяють заповнити прогалини у чуттєвому пізнанні, слугують основою формування суджень. За умов зорової депривації образи об'єктів виникають та формуються завдяки відтворюючій уяві, спираючись на відчуття від збережених аналізаторів та словесні описи, навіть тоді, коли їх сприймання за допомогою зору є неможливим.

Проблемі особливостей уяви осіб з глибокими порушеннями зору присвячені праці таких відомих тифлопедагогів та психологів, як П. Віллей, К. Бюрклен, Є.П. Єрмаков, В. Зайскаускас, М.І. Земцова, О.Г. Литвак, Н.Г. Морозова, С.Л. Рубінштейн, В.М. Сорокін. Ними переконливо доведено закономірність у залежності уяви незрячих осіб від обсягу та якості накопичених уявлень і життєвого досвіду. Саме уявлення, що закріплюються в образах пам'яті, реконструюються в образи уяви дитини з порушеннями зору. На розвиток уяви осіб з порушеннями зору, як творчої, так і відтворюючої, впливає той факт, що уявленням незрячих, які формуються на пошкодженій сенсорній основі, притаманні фрагментарність, схематичність, низький рівень узагальнення і вербалізм (О.Г. Литвак, Є.П. Синьова, В.О. Феоктистова).

Крім того, конструювання образів уяви дітьми з порушеннями зору залежить і від ряду інших факторів: стану зору, часу втрати зору, віку, часу, з якого почалося інтенсивне навчання і виховання незрячої дитини з